

Felméry Zoltán

Mennyi az annyi? A biztonsági magánvállalkozások belbiztonsági tevékenységet végző munkatársainak létszáma¹

Az elemzés arra a kérdésre keresi a választ, hogy a magánbiztonsági szektor részéről hányan vesznek részt társadalmunk védelmében. Ennek érdekében a magánbiztonsági szolgáltató szektorban tevékenykedő vállalatok belbiztonsági tevékenységet végző munkatársainak létszámát kívánja meghatározni. Az elsöre egyszerűnek tűnő feladat – a rendelkezésre álló hivatalos statisztika különböző torzító hatásainak következtében – a gyakorlatban nehézséget jelent. Az elemzés a belbiztonsági tevékenységben érintett létszám meghatározása érdekében – becsléseket és alternatív megoldásokat alkalmazva – megpróbálja áthidalni ezeket a nehézségeket.

Kulcsszavak: *biztonsági magánvállalatok, foglalkoztatottak száma, statisztikai torzítások, becslések*

Felméry Zoltán: What is the Right Number? The Number of Employees in the Private Security Industry Who Are Directly Involved in Internal Security Activities

The paper seeks to answer the question of how many employees of the private security industry are directly involved in defending the internal security of our society. Answering this, the paper reviews the total number of employees working for domestic private security companies. The assumed task at first seems to be simple but – due to the various distortions of the available official statistics – in practice it generates some difficulties. In order to be able to answer the research question, the paper – using estimations and alternative solutions – tries to overcome these difficulties.

Keywords: *private security industry, number of employees, statistical distortions, estimations*

A biztonsági magánvállalatokkal foglalkozó legutóbbi elemzésünkben² áttekintettük a magánbiztonsági szolgáltató szektorban tevékenykedő vállalatok számának és árbevételének elmúlt ötévi, hivatalos statisztikákban fellelhető adatait, valamint – abból kiindulva, hogy a hivatalos adatok megítélésünk szerint nem a valóságot tükrözik – ütköztettük azokat szakértői becsléseinkkel. A becslések alapján megpróbáltuk meghatározni a belbiztonságra fordított magánkiadások mértékét. A jelen elemzésben – a fentiekhez hasonló prekoncep-

¹ Az írás elkészítésében nyújtott segítségéért köszönettel tartozunk Német Ferencnek, a Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara elnökének. A közzétett gondolatok helytállóságáért azonban kizárólag a szerzőt terheli felelősség.

² FELMÉRY Zoltán: A belbiztonságra fordított magánkiadások mértéke, [online], SVKK *Elemzések*, 2016/6. Forrás: Netk.uni-nke.hu [2016. 09. 05.].

ciókból kiindulva és eszközrendszer alkalmazva – a biztonsági magánvállalkozások belbiztonsági tevékenységet végző munkatársainak létszámát kívánjuk meghatározni. Ezen körmönfont megfogalmazásának indoka az, hogy nem a biztonsági magánvállalkozások teljes foglalkoztatotti létszámára vagyunk kíváncsiak, hanem arra a létszáma, amely a belbiztonsági tevékenységben ténylegesen közreműködik.³ A teljes foglalkoztatotti, valamint a ténylegesen őrzés-védelmi tevékenységet végző létszám értelemszerűen nem feleltethető meg egymásnak. A hivatalos statisztikák elméletileg az előbbit tükrözik,⁴ az utóbbi meghatározására azonban egészen egyszerűen nem alkalmasak. A tényleges belbiztonsági tevékenységet végző létszám – becslésekkel történő – közelítése érdekében 1. egy, a Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Kamara által rendelkezésünkre bocsátott adatbázist, valamint 2. a kötelező személy- és vagyonőri képzést teljesítő létszámnnyilvántartását kívánjuk segítségül hívni.⁵

Létszámok a hivatalos statisztika tükrében

A magánbiztonsági szolgáltató vállalkozások összesített foglalkoztatotti létszámát megtekinthetjük a rendelkezésre álló statisztikai kimutatásokban. Az iparág által 2010 és 2015 között foglalkoztatott létszámokat az 1. ábra szemlélteti. Jól látható, hogy a magánbiztonsági szolgáltató vállalatok számában megmutatózó csökkenés⁶ a foglalkoztatotti létszámokban is visszaköszön. A magánbiztonsági létszámok jelentős csökkenése a szabályozásban bekövetkező változások, a vállalkozásokat érintő regisztrációs kötelezettség és az annak elmulasztása esetén bekövetkező kényszertörés, valamint minden bizonnyal itt fel nem sorolt – általunk pedig a továbbiakban nem vizsgált – indokok következménye. A rendelkezésre álló statisztika alapján a magánbiztonsági szolgáltatók 2015-ben 40 808 főt foglalkoztattak, ami nagyságrendileg a teljes foglalkoztatotti állomány 1%-át jelentette.⁷

³ A példa kedvéért az őrzés-védelmi tevékenységet végző vagyonőrök száma érdekel bennünket, míg a biztonsági magán-szolgáltatók irodai adminisztratív tevékenységét végző létszám nem.

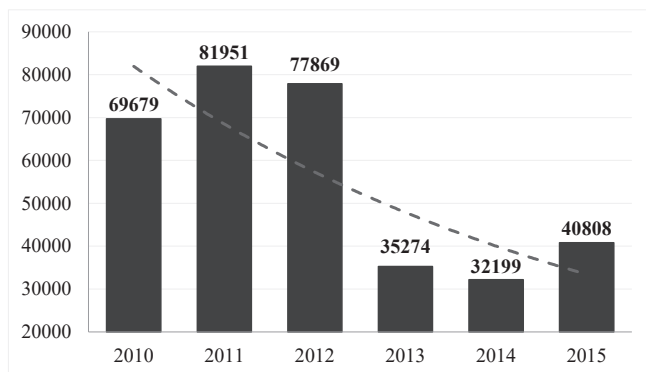
⁴ Hivatalos statisztikák alatt a Központi Statisztikai Hivatal által közreadott Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszerének 80. ágazati – azaz a biztonsági és nyomozati – tevékenységét végző vállalkozások foglalkoztatotti létszámára gondolunk. A struktúra megtekintéséhez lásd: TEÁOR struktúra, [online]. Forrás: KSH.hu [2016. 06. 05.], míg a statisztika szerinti bontásban közölt létszámok megtekintéséhez lásd: Interaktív grafikon, [online]. Forrás: Nemzeticegter.hu [2016. 09. 05.]. Az „elméletileg” kifejezés használatára azért van szükség, mert a hivatalos statisztika alkalmazása esetén egyaránt léteznek torzítások. Gondoljunk csak arra, hogy a hivatalos statisztikák a bejelentett alkalmazottakat ugyan tartalmazzák, a feketén foglalkoztatott munkatársakkal kapcsolatban azonban nem szolgálnak információkkal.

⁵ A hivatalos statisztikákban fellelhető adattartalom és a valóság ütköztetéséhez kapaszkodót jelent számunkra az SZVMSZK által rendelkezésünkre bocsátott adatbázis, az alábbiakban kifejtésre kerülő, egymással ellentétes előjeltű statisztikai torzítások miatt azonban az adatbázis alkalmazása önmagában még nem ad választ minden nyitott kérdésre. A belbiztonsági tevékenységet végző létszám meghatározásához elsődlegesen a kötelező személy- és vagyonőri képzést teljesítő létszámnnyilvántartásra támaszkodunk. A rendelkezésünkre bocsátott SZVMSZK-adatbázist nyilvános hozzáférhetőség hiányában részletesen nem hivatkozunk, az abból nyert adatok esetében azonban természetesen megjelöljük forrásként.

⁶ FELMÉRY Zoltán: *i. m.*

⁷ A foglalkoztatottak száma korcsoportok szerint, [online]. Forrás: KSH.hu [2016. 09. 05.]. Fel kívánjuk hívni a figyelmet ugyanakkor arra, hogy ez az arányszám kizárólag a hivatalos statisztikákban nyilvántartott, magánvállalkozások által foglalkoztatott munkavállalók alapján került kiszámításra. Nem tartalmazza a nem hivatalosan foglalkoztatottakat, valamint más, a belbiztonság megteremtésében szerepet vállaló szervezetek (állami hierarchia, polgárőrség stb.) foglalkoztatottjait/önkénteseit.

1. ábra: Biztonsági, nyomozó tevékenységet végző magánvállalkozások által foglalkoztatott létszám (2010–2015)

Forrás: Interaktív grafikon, [online]. *Forrás:* Nemzeticegtar.hu [2016. 09. 05.]

Ennek a foglalkoztatotti körnek a biztonsági, nyomozó tevékenységet végző ágazaton belüli megoszlását az 1. táblázat mutatja be. A hivatalos statisztikák szerint a magánbiztonságban dolgozó munkavállalók jelentős része – a vizsgált hat év átlagában a személyi kör 82%-a – személybiztonsági tevékenységet végez. Ez gyakorlatilag az élőerős létesítmény-, rendezvény- és vagyonvédelmet jelenti. Leegyszerűsítve: ők végzik a személy- és vagyonőri feladatok többségét. Emellett a foglalkoztattak 14%-a biztonságrendszer-szolgáltatást nyújtó,⁸ 4%-a pedig magánnyomozói tevékenységet végző vállalkozásnál dolgozik.

1. táblázat: Biztonsági, nyomozó tevékenységet végző magánvállalkozások által foglalkoztatott létszám a tevékenység jellege szerint (2010–2015)

Év	Személybiztonsági tevékenység	Biztonságrendszer- szolgáltatás	Nyomozás	Összesen
2010	53 812	11 637	4229	69 679
2011	67 135	10 812	4003	81 951
2012	65 541	9583	2744	77 869
2013	29 225	5263	785	35 274
2014	26 490	5135	573	32 199
2015	34 451	5324	1033	40 808

Megjegyzés: a táblázat a biztonsági és nyomozó tevékenységet végző magánvállalkozások által foglalkoztatott létszámokat mutatja a tevékenység jellege szerint, 2010 és 2015 között.

Forrás: Nemzeti Cégtár.

⁸ Természetesen ez esetben is felmerülnek élőerős vagyonvédelmi feladatok. Ez a feladatrendszer azonban egyaránt kiegészül biztonságtechnikai elemekkel.

A figyelmes szemlélők észrevehetik, hogy a három alágazat összege nem teljesen egyenlő az összesített számmal (néhány év esetén pontosan egy egység az eltérés). Ennek okáról nem rendelkezünk információkkal. Hasonlóan ahhoz, hogy mely alágazatba kerültek besorolásra azon szervezetek, amelyek többféle tevékenységet is végeznek. Amennyiben az egyes tevékenységeket jogilag is elkülönülő vállalkozások végzik, a besorolás értelemszerűen nem jelent problémát. Arról azonban, hogy hogyan történik a besorolás akkor, amikor egyetlen vállalkozás különböző szervezeti egységei végzik az eltérő feladatokat, nem rendelkezünk információkkal.

Problémák a hivatalos statisztikával kapcsolatban

A rendelkezésre álló statisztika alapján a magánbiztonsági szolgáltatók 2015-ben tehát 40 808 főt foglalkoztattak. Ezt az adatot azonban – a kiadásoknál elmondottakhoz hasonlóan⁹ – önmagában nem fogadhatjuk el irányadó értéként, méghozzá a következő okokból. Egyrészt a magánbiztonsági szolgáltató vállalkozásokra vonatkozó hivatalos statisztikával szemben felmerül egy valamennyi ágazat esetén releváns, általánosítható probléma. Eszerint a statisztika nem kizárólag a biztonsági és nyomozó tevékenységet végző, hanem valamennyi, a nevesített tevékenységet tevékenységi körébe felvett vállalkozás által foglalkoztatott létszámot tartalmazza. E statisztika nem szükségszerűen azon vállalkozások alkalmazottait összegzi tehát, amelyek kizárólag belbiztonsági tevékenységet végeznek, hanem azokat is, amelyek 1. belbiztonsági tevékenységük mellett végeznek más jellegű tevékenységeket is, 2. a múltban ugyan végeztek belbiztonsági tevékenységet, ma már azonban nem ebből élnek, 3. soha nem végeztek belbiztonsági tevékenységet, de azt valamilyen indokból kifolyólag felvették tevékenységeik körébe.¹⁰ Feltételezhetően nem jelentős, de létező mértékben a fenti létszámadat olyan munkavállalókat is magában foglal, amelyek fogadó szervezete jelen pillanatban nem végez biztonsági tevékenységet. A statisztikai ilyen jellegű torzítását az alábbiakban az egyszerűség kedvéért „a tevékenységi kör” hatásának nevezzük.

Emellett felmerülnek további, szintén valamennyi ágazat esetén általánosítható, ezáltal az általunk vizsgált létszámstatisztikát egyaránt befolyásoló akadályok is. Egyrészt a fenti létszámban nemcsak a biztonsági tevékenységet végző munkavállalók, hanem az őket támogató funkcionális létszám is benne foglaltatik. Az ilyen jellegű torzítást eredményező hatást a továbbiakban a „funkcionális támogatás” hatásának nevezzük. Itt érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy a magánbiztonság esetén, önmagában a rendelkezésre álló statisztikák alapján – az ehhez szükséges információk hiányában – nem vagyunk tehát képesek a biztonsági tevékenységhez közvetlenül és közvetetten kötődő létszámok megkülönböztetésére.

Ennél jelentősebb probléma, hogy a fenti létszámadat nem tartalmazza azokat a munkavállalókat, akik biztonsági tevékenységüket nem egy, a Tevékenységek Egységes Ágazati

⁹ FELMÉRY: *i. m.*

¹⁰ A hivatalos statisztikákban látható létszám ismeretében tegyük azonban hozzá: a törzsszövegben említett esetek száma valószínűleg elenyésző. A közzétett létszám jelentős része vélelmezhetően valóban biztonsági jellegű tevékenységet végző. A statisztikával szembeni módszertani kifogás ettől természetesen még létezik.

Osztályozási Rendszere 80. ágazati kategóriájába sorolt – biztonsági és nyomozati tevékenységét végző – vállalkozás keretei között folytatják. Bár minden bizonnyal jelentős számban vannak ilyen munkavállalók, őket a hivatalos statisztika nem tartalmazza. A példa kedvéért: amennyiben egy gyógyszeripari vállalkozás gyáregységének portaszolgálati tevékenységét – amely esetén feltételezzük, hogy egyaránt el kell látni biztonsági jellegű feladatokat¹¹ – kiszervezi valamely magánbiztonsági szolgáltató vállalkozás részére, akkor a magánbiztonsági vállalkozás által foglalkoztatott munkavállaló megjelenik a hivatalos létszámnyilvántartásokban. Amennyiben azonban az – alapértelmezetten nem biztonsági tevékenységet végző és azt okvetlenül tevékenységi körében sem feltüntető – gyógyszeripari vállalat gyáregységében a lopások megakadályozása érdekében az ellenőrzéseket saját munkavállalók végzik, őket a fenti létszám nem tartalmazza. A statisztika ilyen jellegű torzítását a továbbiakban „insourcinghatásnak” nevezzük.

A magánbiztonsági szolgáltatók által foglalkoztatott létszámok áttekintése során a feketén foglalkoztatás jelensége szintén nem hagyható figyelmen kívül. Az elemzésben nem kívánjuk megismételni a magánbiztonsági szolgáltató szektort érintő csalási lehetőségeket. A korábbiakban részletesen írtunk¹² az iparágat jellemző csalási gyakorlatokról, s ennek során megemlítettük a feketén foglalkoztatott személy- és vagyonőrök vélelmezhetően jelentős létszámát. A feketén foglalkoztatás jelenségének következtében a hivatalos statisztikák és a valóság erősen eltávolodhattak egymástól. A hivatalos létszámstatisztikára gyakorolt ilyen jellegű torzító hatást a továbbiakban a „fekete foglalkoztatás” hatásának nevezzük.

A valóságban biztonsági tevékenységet végzők száma minden bizonnyal nagyobb, mint a statisztikákban megnyilvánuló értékek. Általánosságban bizonyosan elmondható, hogy a rendelkezésünkre álló 40 808 főt megjelenítő létszámadatot a valóságban a „tevékenységi kör”, valamint a „funkcionális támogatás” hatása csökkenti, míg a „fekete foglalkoztatás” és az „insourcing” hatása – akár jelentősen – növeli. Az alábbiakban törekszünk az előbbieken felsorolt három tényező – funkcionalitás, tevékenységi kör és fekete foglalkoztatás – hatásának kiszűrésére, ezáltal a piaci koordinációs mechanizmushoz köthető foglalkoztatotti létszám valósághoz történő közelítésére. Az insourcinghatás kezelésére azonban nem vagyunk képesek.¹³

Létszámok a valóság tükrében

A „tevékenységi kör” hatását kiszűrhetjük a rendelkezésünkre bocsátott SZVMSZK-adatbázis felhasználásával. Az adatbázis a Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara által összegyűjtött, valóban érdemi belbiztonsági tevékenységet végző fontosabb vállalkozásokat foglalja magában. Az adatbázis tartalmazta – redukciónkat követő¹⁴ – 712 vállalkozás közül 526 esetében rendelkezünk létszámadatokkal. E vállalati kör

¹¹ Például: az e célból foglalkoztatottaknak a lopások megakadályozása érdekében minden kilépéskor csomagellenőrzést szükséges tartani.

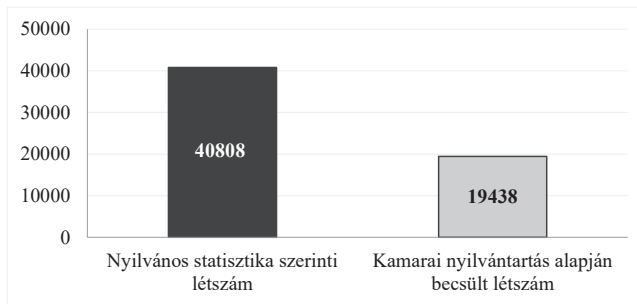
¹² Ezek rövid ismertetéséhez lásd FELMÉRY: *i. m.*

¹³ Az elemzés kereteit meghaladó további kutatási feladat lehet az „insourcinghatás” érintette foglalkoztatotti kör létszámának becslése.

¹⁴ Néhány valóban érdemi biztonsági tevékenységet végző, azt azonban nem alaptevékenységként, hanem főtevékenysége védelme érdekében alkalmazó vállalkozást kiszűrtünk az adatbázisból.

összesen 14 360 főt – vállalkozásonként átlagosan 27,3 főt – foglalkoztat. A fennmaradó, létszámadattal nem rendelkező 185 vállalkozás esetén az átlagos létszámmal kalkulálva 5078 fő az általunk becsült foglalkoztatotti állomány. Összességében tehát a Kamara által nyilvántartott magánbiztonsági szolgáltatók – részben becsült – teljes foglalkoztatotti létszáma 19 438 fő, azaz a statisztikailag nyilvántartott létszám mindössze 47,6%-a. A fentieket szemlélteti a 2. ábra. Ehhez tegyük rögtön hozzá azt, hogy a felhasznált adatbázis kizárólag azon vállalkozásokat tartalmazza, amelyekhez önálló kutatómunka során pénzügyi beszámoló és érdemi tevékenység volt társítható, ezek hiányában egy vállalkozás nem került felvételre az említett adatbázisba. A kisebb, kevésbé transzparens, a Kamarával kevésbé együttműködő vállalkozások – bár végezhetnek ilyen irányú tevékenységeket – természetes módon elkerülhették az adatbázist összeállítók figyelmét.¹⁵ A „tevékenységi kör” torzító hatása e tekintetben az ábrán látottnál – akár jóval – kisebb lehet, azonban minden bizonynyal figyelemre méltó.

2. ábra: A magánbiztonsági szolgáltatók által foglalkoztatott „látható” létszám (2015)

Megjegyzés: Az ábra a magánbiztonsági szolgáltatók által foglalkoztatott „látható” – azaz a hivatalos dokumentumok tartalmazta, bejelentett – 2015. évi létszámot mutatja.

Forrás: Interaktív grafikon, [online]. Forrás: nemzeticetar.hu [2016. 09. 05.] és SZVMSZK-adatbázis
A létszámok becslését magunk végeztük.

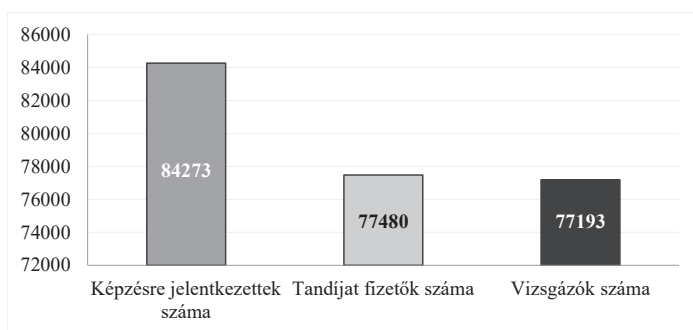
A „tevékenységi kör” hatását figyelembe véve a vállalkozások által foglalkoztatott létszám a felére csökken. A lecsökkent létszám ugyanakkor egyaránt tartalmazza a belbiztonsági tevékenységet közvetlenül és közvetetten végző munkavállalókat. A „funkcionális támogatás” torzító hatása tehát ez esetben is jelentkezik. Emellett ez az adat kizárólag a bejelentett munkavállalókat tartalmazza. E két indokból a kiigazított adatot sem tekinthetjük véglegesnek.

A valóság közelítése érdekében nem tekinthetünk el a funkcionális munkát végző foglalkoztatottak kiszűrésétől, valamint a feketén foglalkoztatott munkavállalók számának becslésétől. Azzal a feltételezéssel élünk ugyanis, hogy az iparágban a tényleges foglalkoztatotti létszám a látható létszámok többszöröse lehet. A két hatás kezelését egyetlen

¹⁵ Felvállaltan nem beszélhetünk teljes körű felmérésről.

eszközzel kívánjuk végrehajtani: a belbiztonságban érintett tényleges létszámot a kötelező személy- és vagyonőri vizsgát teljesítők létszáma alapján kívánjuk meghatározni.¹⁶ 2013. január 1-jétől a személy- és vagyonőrként történő elhelyezkedésnek a rendészeti feladatokat ellátó személyek számára egy továbbképzés teljesítése a feltétele.¹⁷ A képzésre jelentkeztek, valamint az azt teljesítettek számát a 3. ábra szemlélteti.

3. ábra: A kötelező személy- és vagyonőri képzést teljesítők létszáma (2016)

Megjegyzés: Az adatok a 2016. április 5-i állapotot tükrözik.

Forrás: SZVMSZK-hírlevél

Az ábrán látható, hogy 2016. április 5-ig bezárólag 77 193 fő végezte el a biztonsági tevékenység folytatásához elengedhetetlen továbbképzést.¹⁸ Megítélésünk szerint a képzés elvégzésének motivációja 1. a folyamatban lévő munkaviszony fenntartása, valamint 2. a jövőben személy- és vagyonőrként történő elhelyezkedés. Azzal a feltételezéssel élünk, hogy a képzést teljesítők 80%-a az első csoportba tartozik.¹⁹ Azt gondoljuk, hogy e tekintetben, óvatos becslésünk alapján 61 574 fő dolgozik ma Magyarországon személy és vagyonőrként. Ez a létszám mintegy 3,2-szerese – a Kamara által nyilvántartott adatokra alapozó becslést – „látható” létszámnak, és mintegy 50%-kal több, mint a torzító, hivatalos statisztika.²⁰ Igazolva ezzel 1. a feketén foglalkoztatás iparági jelentőségét, valamint 2. azt a tényt, hogy a magánbiztonság belbiztonsági tevékenységhez történő hozzájárulása a létszámok tekintetében sem elhanyagolható. A fenti számadatból – mint azt a 4. ábra szemlélteti – egyúttal az is következik, hogy a magánbiztonsági szolgáltatók által foglalkoztatott „láthatatlan” létszám akár nagyobb is lehet, mint az érdemben „látható”.

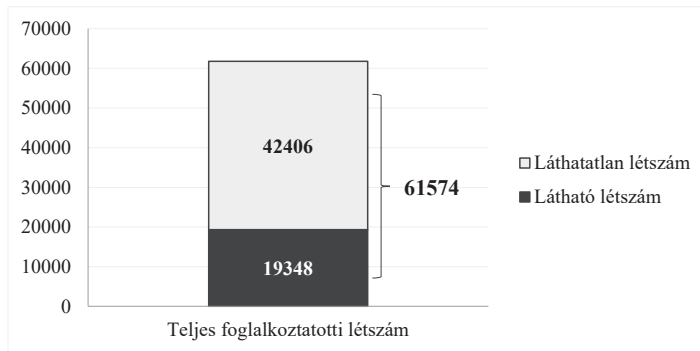
¹⁶ Ezzel az eszközzel ráadásul a párhuzamosságokat is ki tudjuk szűrni. Azt a problémát is kezelni tudjuk, hogy a magánbiztonsági szektorban foglalkoztatottak nem ritkán egyszerre több helyen is munkát vállalnak. A képzésen azonban kizárólag egyszer vesznek részt.

¹⁷ 68/2012. (XII. 14.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek, a segédfelügyelők, valamint a személy- és vagyonőrök képzéséről és vizsgáztatásáról, [online]. Forrás: Net.jogtar.hu [2016. 09. 05.].

¹⁸ A továbbképzést – egyúttal a rendőrség által kiállított vagyonőri igazolványokat – a tervek szerint ötévente meg kell majd újítani. Ezáltal az adatok kvázi naprakészsége a jövőben is megvalósulhat. Elkerülhetővé válik, hogy a képzést valamikor elvégző, azóta azonban már nem vagyonőrként tevékenykedő személyek „felduzzasszák” a létszámokat.

¹⁹ Ezt a feltételezést támasztja alá az, hogy személy- és vagyonőrként relatíve könnyű elhelyezkedni. Az elemzés elkészítése idején az egyik legismertebb állásportálon – kizárólag a „vayonőr” kifejezésre keresve – 48 olyan álláshirdetés található, amely személy- és vagyonőröket toboroz. Vayonőr keresés, [online]. Forrás: Profession.hu [2016. 09. 06.].

²⁰ A létszámadat ráadásul a funkcionális tevékenységet végző alkalmazottakat egyaránt tartalmazza. Ennek következtében a törzsszövegben feltüntetett arányszám a valóságban még ennél is nagyobb lehet.

4. ábra: A magánbiztonsági szolgáltató vállalatok által foglalkoztatott teljes létszám (2015–2016)

Megjegyzés: az ábra a magánbiztonsági szolgáltató vállalatok által foglalkoztatott teljes (látható és láthatatlan), belbiztonsági tevékenységet végző, becsült létszámot mutatja. A látható létszámok a 2015. évi értékeket, a láthatatlan létszámok a 2016. évi értékeket jelölik. Értelmezésünk szerint becsült értéként ez nem akadályozza együttes kezelésüket. A becsléshez szükséges adatok forrása a látható létszámok esetében SZVMSZK-adatbázis; a láthatatlan létszámok esetében SZVMSZK-hírlevél. A hírlevél nyilvánosan nem hozzáférhető.

A biztonsági magánvállalkozások belbiztonsági tevékenységet végző munkatársainak létszámát a fentiek alapján 61 574 főben határozzuk meg. Ez a létszám működik közre a mellérendelt szervezeti partnerek között, jellemzően szerződésben meghatározott feltételek mellett, haszonszerzés érdekében megvalósuló, okvetlenül monetarizált belbiztonsági tranzakciókban. A foglalkoztató és a foglalkoztatott fél közötti viszony esetén egyaránt igaz, hogy kooperatív, tartós, szimmetrikus függelmi viszonytal jellemezhető a kapcsolat, amely a munkaerőpiac törvényszerűségei mentén, piaci erők által szabályozottan – esetenként szerződéses formába foglalva²¹ – jön létre. Hogy ez sok vagy kevés, nem tudhatjuk biztosan. Ennek a kérdésnek a megválaszolásához össze kellene hasonlítanunk a más mechanizmusokon keresztül megvalósuló védelemben érintett létszámokat. Ez azonban a jövő kutatási feladata.

FELHASZNÁLT IRODALOM

68/2012. (XII. 14.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek, a segédfelügyelők, valamint a személy- és vagyonőrök képzéséről és vizsgáztatásáról, [online]. Forrás: Net.jogtar.hu [2016. 09. 05.]

A foglalkoztatottak száma korcsoportok szerint, [online]. Forrás: KSH.hu [2016. 09. 05.]

FELMÉRY Zoltán: A belbiztonságra fordított magánkiadások mértéke, [online], *SVKK Elemzések*, 2016/6.

Forrás: Netk.uni-nke.hu [2016. 09. 05.]

Interaktív grafikon, [online]. Forrás: Nemzeticegtar.hu [2016. 09. 05.]

TEÁOR struktúra, [online]. Forrás: KSH.hu [2016. 06. 05.]

Vagyonőr keresés, [online]. Forrás: Profession.hu [2016. 09. 06.]

²¹ Az esetenként szó használata annyiban mindenképpen indokolt, hogy a fekete foglalkoztatás elterjedtsége miatt a megállapodások nem minden esetben kerülnek szerződésben rögzítésre. Ettől függetlenül az őrzés-védelmi tranzakciókra vonatkozó, foglalkoztató és foglalkoztatott közötti megállapodások a piaci mechanizmusok mentén alakulnak.

Jójárt Krisztián

Russia Military Power 2017

A Russia Military Power egy 111 oldalas elemzés, amely a lehető legátfogóbb és legnaprakészebb képet hivatott nyújtani Oroszország katonai képességeiről. A kiadványt a Védelmi Hírszerző Ügynökség (Defense Intelligence Agency), az Egyesült Államok legfőbb katonai hírszerző szervezete jegyzi, ezért a tanulmány mindenképp figyelmet érdemlő azok számára, akik Oroszország katonai képességei iránt érdeklődnek.

Soviet vs. Russia Military Power

A DIA tanulmánya egyáltalán nem új keletű. Az ügynökség először 1981-ben, majd 1983-tól a Szovjetunió megszűnéséig évente publikálta kiadványait a szovjet katonai erőről *Soviet Military Power* címmel. A DIA nem titkolt módon ezt a gazdag múltra visszatekintő hagyományt kívánta feleleveníteni az 1990-es évek teljes hanyatlása után a közelmúltban újból globális tényezővé előlépett orosz fegyveres erők górcső alá vételével. Fontos különbség azonban, hogy amíg a DIA akkori elemzői a *Soviet Military Power* megírásakor titkos információkból dolgoztak, addig a 2017-es könyv sűrűn tele van tüzdelve hivatkozásokkal, amelyek mindegyike publikus forrást jelöl. Ez arra enged következtetni, hogy a kiadvány nagy valószínűséggel kizárólag nyílt forrásokon alapszik. A *Soviet Military Power*rel kapcsolatban sokan vélik úgy, hogy az valójában szándékosan felülértékelt a szovjet katonai potenciált annak érdekében, hogy alátámassza Ronald Reagan elnök ambiciózus fegyverkezési programját. Kétségtelen, hogy a *Soviet Military Power* kiadványok bővelkednek azokban a tendenciózus grafikákban és táblázatokban, amelyek az USA zavarba ejtő hátrányát mutatták a fegyverkezési versenyben. Ilyen például az 1981-es kiadásban látható ábra, amely a Nyizsnijj Tagili harckocsigyár alaprajzát vetíti rá Washington D.C. térképére, plasztikus módon szemléltetve a Lincoln emlékműtől a Capitoliumig elterülő területtel megegyező helyet elfoglaló gyárcastrnok grandiózus méretét. Ugyan a *Russia Military Power*ben is bőven található szemléltető ábra és táblázat, mégis jóval kevesebb és fantáziátlanabb, mint hidegháborús elődjeiben. Cserébe a 2017-es verzióra egyáltalán nem jellemző az orosz katonai képességek tendenciózus felülértékelése.

A *Soviet Military Power* című tanulmányok hivatkozások nélkül, minősített adatok alapján íródtak, amelyeket publikálás előtt a hírszerző közösségen belül köröztettek, majd cenzúrázták ki belőlük a társszervek azokat az általuk érzékenynek ítélt információkat, amelyek nem kerülhettek a széles nyilvánosság elé. A titkos információk közé tartoztak a szovjet haditechnikai eszközökről készült fotófelvételek is, mivel azok keletkezési körülményeiből kikövetkeztethető lehetett a fotó forrása. Ezért a fotók helyett a kiadványok színes grafikákat tartalmaznak a korszak szovjet fegyverrendszereiről. A *Russia Military Power* ezzel szemben közel 700 alkalommal hivatkozik kizárólag nyílt forrásokra.

Az orosz haderő hanyatlása és felemelkedése

A Szovjetunió szétesését követően az újonnan felállított védelmi minisztérium számára az elsődleges feladat az orosz nukleáris és hagyományos erők volt szovjet tagállamokban, illetve a varsói szerződés volt tagállamaiban maradt elemeinek hazaszállítása volt. Az orosz haderő eközben drámai költségvetési és személyzeti hiányosságokkal szembesült, szerepével kapcsolatban pedig folyamatos volt a bizonytalanság, hiszen magának Oroszországnak is meg kellett találnia új helyét a hidegháború utáni nemzetközi rendszerben. A korábban alacsony készségű tartalék erőket állomásoztató katonai körzetek hirtelen olyan forró pontok határaivá váltak, mint az Észak-Kaukázus. Az 1990-es évek csecsenföldi konfliktusa pedig Oroszország népe és az egész világ számára tette láthatóvá a fegyveres erők katasztrofális állapotát. Eközben folyamatos, ám eredménytelen reformkísérletek zajlottak egy kisebb, de magasabb készenléti szintű és professzionális személyzettel feltöltött haderő létrehozásának érdekében. A végső lökést a 2008-as grúzai háború adta, amely a katasztrofális csecsenföldi háborúk után a külvilág számára ugyan látványos orosz sikert mutatott, ám az orosz hadvezetés számára ordító hiányosságokra világított rá. A háborút követően megindult a haderő régóta időszerű átfogó reformja, amelynek eredményeként ma az orosz fegyveres erők képesek azon Moszkva által megfogalmazott ambíció hiteles alátámasztására, hogy a többpólusú világ egyik vezető hatalma legyen, legalábbis katonai értelemben.

Moszkva fenyegetettségérzése és az orosz katonai gondolkodás

Az orosz biztonságpercepció bemutatása kétségkívül a tanulmány egyik legfontosabb és legjobban sikerült része, amely az orosz Nemzeti Biztonsági Stratégia és Katonai Doktrína kritikai elemzésén alapul, kiegészítve az orosz vezetés és a szakértők által megfogalmazott aggodalmakkal. A tanulmány szerzői ezzel indirekt módon lerombolják azon közkeletű mítoszt, amely szerint Moszkva szándékai offenzív jellegűek, és a Szovjetunió határainak – legalábbis részleges – visszaállítására irányulnak. Oroszország fenyegetve érzi magát, ezért katonai fejlesztései is annak az általa vélt fenyegetésnek az elhárítását szolgálják, amelynek elsődleges forrása az Egyesült Államok és a NATO. Szemben a korábbi – 2009-es – Nemzeti Biztonsági Stratégiával, az aktuális dokumentum sokkal nyíltabban kimondja ezt, és azzal vádolja Washingtont és a NATO-t, hogy tevékenységük instabilitást eredményez, és az orosz nemzet biztonságát fenyegeti. Moszkva frusztrációjának célkeresztjében konkrétan az amerikai rakétavédelmi program és a nem nukleáris stratégiai fegyverrendszerek fejlesztése, a NATO katonai képességeinek az orosz határ közelébe történő telepítése, valamint a Kreml azon meggyőződése áll, hogy Washington célja a fennálló orosz politikai rendszer megdöntése.

A Katonai Doktrína alapján az orosz hadsereggel szemben támasztott legfőbb követelmény az, hogy elfogadhatatlan veszteséget tudjon okozni bármely ellenség számára bármikor, vagyis hiteles elrettentést képviseljen. Az elrettentés nyugati és orosz fogalma némileg eltér egymástól. Az erre használt orosz kifejezést (*szgyerzsivanyije*) legpontosabban aktív feltartóztatásként lehet lefordítani. Ebből az következik, hogy az orosz értelmezés alapján az elrettentés nem egy fennálló állapot, hanem egy aktív, rugalmas folyamat, amely

magában foglal a katonain túl gazdasági, ideológiai, diplomáciai és más intézkedéseket is. Az orosz stratégiai gondolkodásban a háború megvívása indirekt eszközök és aszimmetrikus válaszlépések alkalmazását is magában foglalja, beleértve a pszichológiai műveleteket, a közvélemény befolyásolását, az ellenfél elhatározásának megtörését. Az orosz katonai gondolkodók korán felismerték, hogy a precíziós fegyverek elterjedése döntő hatással lesz a háború megvívásának módjára. Nyikolaj Ogarkov, a szovjet hadsereg egykori vezérkari főnöke írásaiban már az 1970-es évektől Tuhacsevszkij mélyhadművelet-elméletét felelevenítve dolgozott a precíziós csapás doktrínájának megalkotásán. Az 1991-es öbölháború a gyakorlatban is bebizonyította, hogy a stratégiai célpontok levegőből történő pusztításával a győzelem kivívása már a háború kezdeti időszakában lehetséges.

Az orosz haderő fő fejlesztési irányai

Annak ellenére, hogy a hadvezetés már a szovjet korszakban felismerte a nagy pontosságú fegyverek fontosságát, az orosz hadsereg precíziós csapásmérő képességének kialakításában nem történt érdemi előrelépés egészen a 21. század első évtizedéig. Az orosz katonai vezetést láthatóan frusztrálja az Egyesült Államok behozhatatlan erőfölénye ezen a területen, különösen a jövő globális csapásmérő repülőeszközeit illetően. A katonai fejlesztések fő célpontjában ezért azok a területmegtagadó (A2/AD) képességek állnak, amelyek képesek egy precíziós fegyverekkel végrehajtott tömeges stratégiai csapás eredményességét csökkenteni. Ez nemcsak a légvédelmi és a hajó elleni rakétakomplexumok fejlesztését jelenti, hanem például olyan elektronikai hadviselési képesség kialakítását, amely képes a precíziós fegyverek navigációs és irányítási rendszereinek, valamint az ellenség vezetési pontjainak blokkolására, zavarására. A légi és kozmikus tér mellett a jövő háborújában kulcsfontosságú lesz az információs tér uralása is. Az orosz hadvezetés ebben központi szerepet szán a fejlett elektronikai hadviselési képességeinek koordinált alkalmazásának kibér- és pszichológiai műveletekkel. Dacára annak, hogy Moszkva jelentős ütemben fejleszti hagyományos katonai képességeit, a Stratégiai Nukleáris Erők az orosz elrettentési képesség szilárd elemét fogják jelenteni a jövőben is. Az atomarzenál a tervek szerint 2022-re teljes egészében modern (már a Szovjetunió megszűnése után gyártott) fegyverekből fog állni.

Az ukrajnai háború miatt az orosz védelmi szektor komoly kihívásokkal kénytelen szembenézni. Egyrészt a hadiipar jelentős mértékben függött az ukrán beszállítóktól, másrészt a nyugati szankciók ellehetetlenítették a fejlett technikákhoz történő hozzáférést. Az ukrajnai beszállítás kiesése leginkább a haditengerészetet érinti hátrányosan, mivel a fejlett gázturbinás hajómotorokat Ukrajna biztosította volna. A tanulmány szerint emiatt három Grigorovics és két Gorskov osztályú fregatt leszállítását kellett törölni, mivel az orosz hazai gyártókapacitás nem képes 2020-nál előbb biztosítani a szükséges gázturbinás motorokat.

Zárszó helyett

Noha a *Russia Military Power* kétségtelenül nagyon alapos összefoglaló az orosz haderő képességeiről, érdemes kiemelni a tanulmány néhány hiányosságát. A terjedelem nagyjából felét kitevő *Outlook* (*Kitekintő*) rész alfejezetei ismertetik az egyes haderőnemeket,

beleértve az azokat érintő fontos fejlesztéseket is. Eközben ugyanezen fejezetben egy külön alfejezet foglalkozik a modernizációs programmal, részleteiben taglalva az adott haderő-nemeken belüli fejlesztéseket. Ennek következtében a tanulmányban számos átfedés található, miközben a logikailag összetartozó információk sokszor szétszórva vannak jelen. Logikai szempontból nehezen érthető az is, hogy az orosz vegyi és biológiai fegyverek miatt a *Core Russian Military Capabilities (Alapvető orosz katonai képességek)* fejezetben lettek bemutatva, miközben egyébként maga a tanulmány is azt írja, hogy Moszkva biológiai fegyverkészlettel állítólag nem rendelkezik, vegyi fegyverkészletét pedig 2020-ig teljes egészében fel kívánja számolni.

Ellentmondásos, hogy az orosz űrképességet a tanulmány jelentősnek írja le, miközben más források éppen ellenkezőleg e potenciál drasztikus erodálásáról szólnak. Ami a védelmi költségvetést illeti, az elemzés a 2017-es büdzsé esetében az előző évihez képest drasztikus, 30%-os csökkenésről ír. A valóságban a csökkenés közel sem volt ilyen drámai. A téves kalkuláció abból ered, hogy a 2016-os év végén a védelmi büdzsét kiegészítették egy egyszeri, 700 milliárd rubeles adósságrendezéssel, amely a fizetési gondokkal küszködő védelmi szektor tehermentesítését szolgálta. A DIA szakértői az ezzel az összeggel kiegészített költségvetést vették alapul, így a csökkenés sokkal nagyobbnak tűnt a valóságnál. A tanulmány nem tesz említést a néhány évvel ezelőtt felállított Különleges Műveleti Parancsnokságról (KSZSZO), amely nem keverendő össze a hagyományos Szpecnazszal, tehát a különleges rendeltetésű alakulatokkal (amelyekről egyébként szó van az elemzésben). Ez azért is fájó hiányosság, mert a KSO szíriai jelenléte széles körű publicitást kapott.

Összességében a *Russia Military Power* tehát rendkívül átfogó és alapos elemzés, amely azonban – lévén, hogy nyílt forrásokon alapul – hidegháborús elődjével szemben nem számít kuriózumnak az olyan orosz katonai képességekkel is foglalkozó think tankek elemzése között, mint amilyen például a Svéd Védelmi Ügynökségé. A *Russia Military Power* azon tematikus tanulmányosorozat első része, amely az amerikai védelempolitika számára kihívást jelentő országok katonai képességeit elemzi. A sorban következő kiadvány a kínai katonai potenciállal foglalkozik majd, amelyet minden bizonnyal követni fog egy Iránról és Észak-Koreáról szóló rész is.